

nának benne. — A másik: A polgári iskola említett kettős hivatása nem két egymással egybe nem férő feladatot jelent, hanem ugyanannak a feladatnak két részét. Ugyanis a polgári iskola négy osztályát és a gyakorlati középiskolák négy osztályát végzettek egyformán közgazdasági, közigazgatási, közlekedési, katonai stb. pályákra lépnek, csak a tanulók művelődési és elhelyezkedési igényében van különbség.

A javasolt átalakítás folytán a polgáriiskolai tanári státust azonosítani lehetne a középiskolai tanári státussal, de időszerűvé válna a polgáriiskolai tanárképzés átszervezése is.

A polgáriiskolai tanárképzés mai rendszerének — mint azt Padányi jól állapítja meg — amúgy is csak multja van, de jövője nincs. A polgáriiskolai tanárképző főiskola hallgatóságának zömét eddig ugyanis a tanítóképző adta. A tanítóképzés akadémiai fokra történt emelésével azonban a főiskola csaknem teljesen el fogja veszteni eddigi utánpótlási forrását. A gyakorlati középiskolai érettségivel bíró tanulók más, nagyobb jövővel bízható főiskolákra és egyetemekre is mehetnek.

A polgári iskolai tanárképzésnek egyetemre való vitelét tehát nemcsak a polgári iskolának középiskolává való válása, hanem a tanári utánpótlás biztosítása is meg fogja követelni. Az új tanárképzésnek egyébként olyan-nak kell lennie, hogy az új gyakorlati középiskoláknak alsó és felső fokozatára egyaránt képesítsen.

A tanárképzés kérdéseinek részletes megvitatása után Padányi erős színekkel eseteli a polgáriiskolai tanárság nehéz anyagi helyzetét és felhívja az illetékesek figyelmét arra, hogy a tanári, főleg polgáriiskolai tanári utánpótlás terén már ma is nagy visszaesés tapasztalható. A tanárság ijesztően rossz fizetési viszonyait sürgősen rendezni kell, mert tarthatatlan és káros következményekkel járhat a mai állapot, amikor bármely más pályán javadalmozás, előhaladás és társadalmi értékelés terén nagyobb és biztosabb jövő vár az ifjúságra, mint a nemzet jövője szempontjából — miként oly szívesen hangsúlyozzák — felmérhetetlen jelentőségű tanári pályán.

Padányi tanulmányát minden iskolafaj tanárainak és közoktatásunk minden intézőjének érdemes volna elolvasni és megszívlelni.

Implom József.

Vöröss Endre: Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai 1221 — 1864. (Olaszországi Magyar Emlékek III.) Budapest, 1941. 8°. CLX + 704 l. 13 mell.

Tudományos irodalmunk a múlt század végén ismerte fel azoknak a kapcsolatoknak a jelentőségét, amelyek a külföldi egyetemek magyarországi hallgatóin keresztül fűzik a magyarságot az egyetemes európai kultúrához. Számos kiadvány látott abban az időben napvilágot a külföldön tanult magyarokról. Az akadémia könyvsorozatát indította a külföldi egyetemek magyarországi hallgatóságának rendszeres publikálására. A vállalkozás lendülete azonban csakhamar elakadt, még mielőtt kitérített feladatát végrehaj-

hatta volna. Pedig számosan voltak továbbra is, akik vallották, hogy a magyar szellem multjának igazi megismeréséhez nélkülözhetetlen előfeltétel a külföldi tudományos kapcsolatok szálainak kibogozása, azonban külső körülmények, a kutatási lehetőségek megnehezülése és az anyagi eszközök hiánya megakadályozták az ezirányú rendszeres munka folytatását.

Annál nagyobb nyeresége a magyar tudománynak Veress Endrének most megjelent munkája, amely az összes olasz egyetemeket felöleli, a lehetőségig teljes jegyzékét adva mindazoknak a magyarországiaknak, akik történelmünk folyamán 1864-ig olasz egyetemeken tanultak és Veress egyéb kiadványaiban még nem láttak napvilágot. A szerző nagyszorgalmú, termékeny kutató és tudós, akinek a forráskiadványok és monografiák egész sorát köszönheti a magyar tudomány. Erdély története, a magyar-olasz és magyar-román kapcsolatok érdekelték elsősorban, legkedvesebb problémája azonban kezdettől fogva az olaszországi egyetemek Magyarországra gyakorolt hatása volt. Legjelentősebb publikációi (*A paduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai*, Budapest 1915. *A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai*, Budapest, 1917.) is ebből a tárgykörből jelentek meg. Legújabb kiadványában négy évtized munkáját sűrítette össze s a vaskos, közel kilencszáz lapra terjedő kötet méltó koronája az érdemes tudós életművének. Munkájának értékét talán megfelelően jellemzi egy kiragadott adat: máig Békefi az Árpádkorból mindössze négy olyan magyar diákot ismer, aki olasz egyetemen tanult, addig Veressnél csupán a bolognai egyetemen 80 körül van a számuk a fenti időszakban.

A mű tulajdonképpen forráskiadvány, a forrásanyagot azonban terjedelmes bevezető tanulmány előzi meg, amelyben Veress kimerítően ismerteti a középkori egyetemi szervezetet, az olasz egyetemek belső életét, a magyar tanulók helyzetét az egyetemeken, tanulmányaikat stb. Megkönnyíti tehát a forrásanyag használatát azáltal, hogy a belőle adódó képet nagy vonásokban már előre felvázolja és felhívja a figyelmet azokra a szempontokra, amelyekre a kutató a könyvben különösen bőséges anyagot találhat. A bevezető tanulmányt követi a részletes forrásanyag, az egyes egyetemek szerint csoportosítva és időrendben közölve az egyetemen tanult magyarokra vonatkozó adatokat. Az adatokat a legváltozatosabb lelőhelyeken gyűjtötte össze Veress. Átbúvárolta az egyetemi és egyéb levéltárakat, de azok aktái mellett a kiadott okmánytárak, a hazai és külföldi szakirodalom mindennemű termékei szerepelnek a jegyzetekben, s az évtizedeket kitöltő kutatómunka igazdag eredményeinek láttán valóban fel kell tételoznünk, hogy a kötet anyaga teljes és lényeges bővülését csak véletlenül felbukkanó új forrásoktól várhatnók. Bologna, Padova, Ferrara, Róma főiskoláin van állandóan nagyobb magyar kolónia, az első a középkori magyar egyházi képzés fészke, majd a Collegium Hungaro-Illyricum révén papnevelő központ, a többiek közül különösen Padova és Ferrara a humanista műveltségű egyháziakat és főurakat adták hazánknak. Mellettük a kevésbé látogatott egyetemek egész sora szerepel az összeállításban. (Vicenza, Nápoly, Perugia,

Verona, Pisa, Firenze, Siena, Pavia stb.) Veress kiadványának nagy előnye az eddig megjelent hasonló tárgyú munkákkal szemben, hogy nem elégszik meg a puszta nevek és a legszűkebb tanulmányi adatok közlésével, hanem valósággal életrajzi lexikonként kezelhető. Az előforduló személyek közelebbi kilétét is meghatározza, ha tudja, értesít tanulmányaikról, irodalmi műveikről, későbbi pályafutásukról s ilyenformán lehetővé teszi, hogy az olvasó a személyek megismerése mellett tanúja legyen annak is, hogyan gazdagodik rajtuk keresztül a magyar szellemiség. A kötet második felében az »Acta et epistolae« című fejezet az egyetemi iratokból a magyarokra vonatkozó érdekesebb darabokat, valamint diákok és tanárok leveleit ismerteti, de helyet kapnak a műben az olaszországi magyar diákok latin költeményei is. A tárgykörre vonatkozó gazdag bibliográfia és részletes, kitűnően használható index zárja be a kötetet, amelynek illusztrációs anyaga is méltó az értékes tartalomhoz.

A magyar történeti irodalomnak kétségtelenül nagy gazdagodást jelent Veress munkája s az értékes adatokkal szinte túlszűfolt könyv bizonyosan sokat idézett forrása lesz a jövőben megjelenő neveléstörténeti munkáknak. Kívánatos volna a példa nyomán, hogy a német kultúrterület egyetemének legalább hasonló gazdagságú, még nem publikált anyaga is napvilágot lásson a Veresséhez hasonló kiadvány formájában. Napjainkban nem haszontalan az, ha be tudjuk bizonyítani, hogy történeti kultúránk, a mellett, hogy magyar volt, ezer és ezer szállal kapcsolódott az egyetemes keresztény és európai kultúrához. Szükségünk lehet erre a bizonyítéka azokkal a népekkel szemben, amelyek csak most kérnek befogadást az európai kultúrnépek közösségébe, de máris vitássá akarják ott tenni a mi helyünket, akik pedig történelmünk évszázadai alatt az európai kultúrának nemcsak a védelmezői, de részesei, átélői is voltunk. Ennek az igazolásához hozzásegít bennünket Veress munkája és hasonlóan hozzásegítene minden olyan kiadvány, amely a magyar szellem magas színvonalát s a magyar történeti műveltség tartalmát a leghivatottabb értékmérőhöz, az egyetemekhez viszonyítva mutatná be.

Barta István.

Zimándi Piusz dr.: Tanulóink kulturális és szociális viszonyai. Különlenyomat a jászóvári premontrei kanonokrend gödöllői Szent Norbert-gimnáziuma 1939—40-i évkönyvéből. Gödöllő, 1940. 8-r., 9 l.

Korunknak egyik jellemző vonása a szociális gondolat előretörése. Ez az egyetemes irányzat a kultúrának mindegyik területén érezteti hatását. A korszellem e szociális megnyilvánulásai alól természetesen a nevelésügy sem vonhatja ki magát. Több jel mutat arra, hogy a szociális gondolat a nevelésügyben is terjed. Többek között idétartozó jelenség az is, hogy egyre több iskolánk dolgozza fel növendékeinek szociális viszonyait és adja közre ennek eredményét. Egyre több intézet látja, amit a gödöllői premontrei gimnázium észrevett, hogy ... »a nevelői munka sikere érdekében elsőrendű fontosságú az iskolára bízott tanulók környezetének, otthoni hely-